

סעיף הדיור עלה בהשפעת מחסור בעובדים בענף הבנייה ויציאה-משימוש של עשרות אלפי דירות.

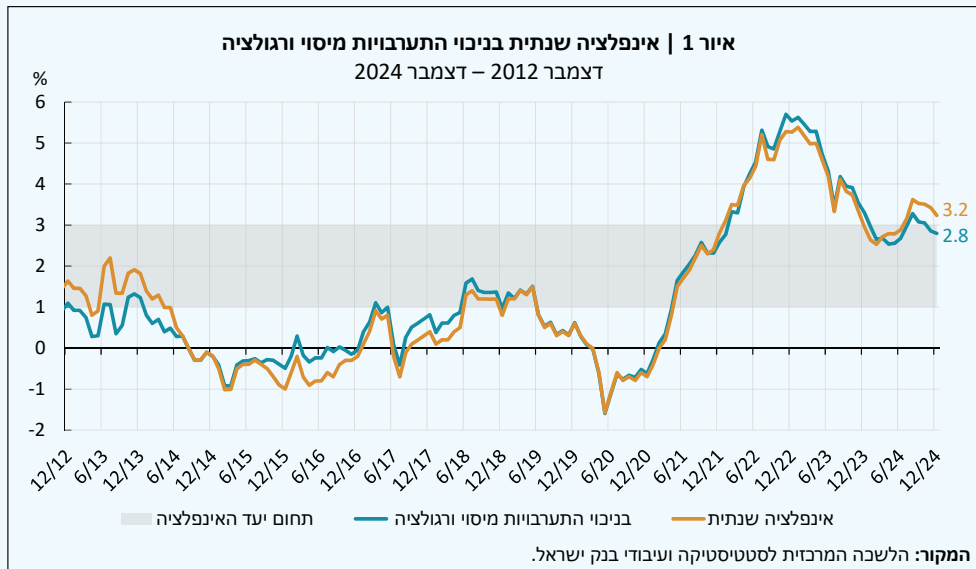
סעיף הדיור (שירותי הדיור) עלה בשנת 2024 ב-4.1 אחוזים, וזאת בהשפעת כמה גורמים עיקריים: צמצום היצע העובדים לענף הבנייה בשל המלחמה, שהביא לירידה בסיומי הבנייה, ויציאה זמנית של עשרות אלפי דירות משימוש, משום שרבות משקי בית פונו או התפנו מבתיהם ונאלצו למצוא מקום מגורים אחר, חלק ניכר מהם במימון ממשלתי. השפעות אלה קוזזו חלקית על ידי כמה גורמים: האחד – שיכון חלק מהמפונים והעקורים במלונות (גם הם במימון ממשלתי); אלה היו פנויים במידה רבה עם התמעטות התיירות הנכנסת בשל המלחמה (תיבה ב'-1). השני – התמתנות מסוימת של הביקוש לשכירות מצד אנשי מילואים והשלישי הגירה שלילית.

תיבה ג'-1: השפעת התערבויות ממשלתיות במחירי מוצרים ושירותים על האינפלציה

- מעקב אחר מדד המחירים בניכוי צעדי מיסוי ורגולציה מאפשר להבחין בין השפעות רגולטוריות זמניות על המדד לבין תהליכים אינפלציוניים בסיסיים במשק.
- בשנת 2024 תרמו צעדי המיסוי והרגולציה של הממשלה כ-0.4 אחוזים לשיעור האינפלציה השנתי.

מחירי המוצרים והשירותים במשק מושפעים מגורמים רבים, שאחד מהם הוא מדיניות הממשלה. כמה סוגים עיקריים של התערבות הממשלה משפיעים על המחירים: האחד הוא התערבות הנגזרת מהתאמה לשינויים במחירי תשומות – עדכון מחירים מפוקחים ביוזמת הממשלה במועדים קבועים; השפעה זו היא בעיקרה טכנית, וכוללת בחינה של מחירי התשומות הרלוונטיות, לרוב על פי סל תשומות שנקבע מראש. הסוג השני הוא התערבות הנובעת ממדיניות – צעדים תקציביים או חברתיים, הכוללים שינויים במיסוי העקיף (למשל מע"מ, מסי קנייה), בסובסידיות ישירות למוצרים ושירותים (למשל לצהרונים, לתחבורה ציבורית) ורגולציה ייעודית (למשל עדכוני מחירים של מים וחשמל שלא בגין מחירי התשומות). ביטול או צמצום של סובסידיות גורר עליית מחירים מיידית, ושינוי במיסוי העקיף משפיע ישירות על הקטגוריות הכפופות למס.

כדי להבחין בהשפעה של המדיניות הממשלתית על המחירים, וכך לזהות את מגמת האינפלציה הבסיסית, מחשבת חטיבת המחקר של בנק ישראל מדד המנכה השפעות ממשלתיות מסוג התערבות מדיניות. ניתן לראות כי לאורך זמן קיים דמיון בסיסי בין התפתחות המדד המנוכה למדד הכולל, אך עולים גם הבדלים בהתפתחויותיהם הנובעים מהתערבויות הממשלה (איור 1).

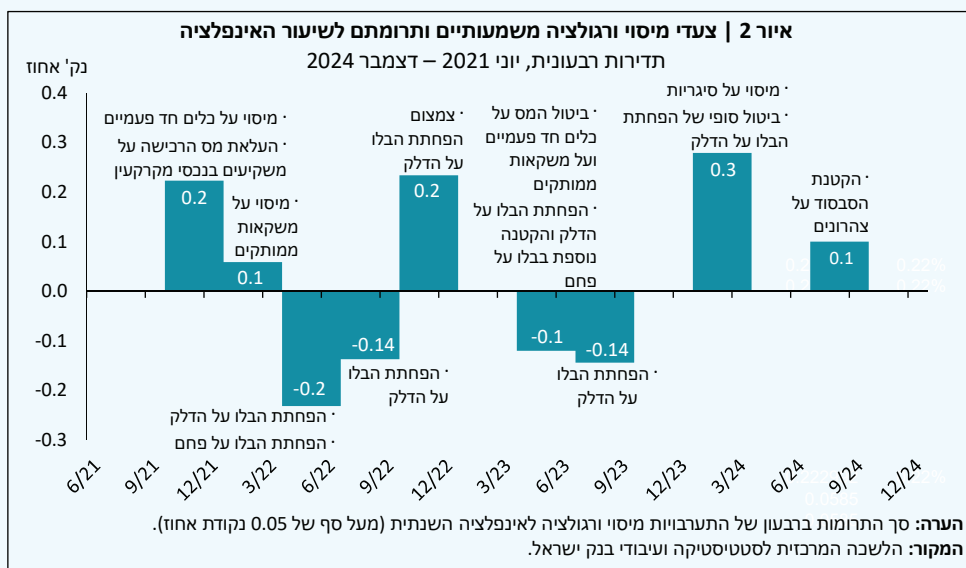

צעדי המדיניות של הממשלה השפיעו בשנים האחרונות על התפתחות המחירים (איור 2). בפרט, בשנים 2021–2022 תרמו צעדי מדיניות (מיסוי משקאות ממותקים, העלאת מס הרכישה למשקיעי נדל"ן, מס על כלים חד-פעמיים) ישירות לעליית המדד כ-0.3 נקודות אחוז. בתחילת 2024 העלאת המס על מוצרי עישון וביטול הפחתת מס הבלו על דלק הוסיפו למדד כ-0.3 נקודות אחוז. תוכנית התקציב ל-2025 תרמה להערכתנו לעליית המדד בתחילת 2025 כ-0.4–0.5 נקודות אחוז עקב העלאת המע"מ בנקודת אחוז, וכ-0.2 נקודות אחוז נוספת עקב הקפאת ההצמדה למדד של מדרגות מס הרכישה, שינויים במיסוי רכב והעלאת תעריפי התחבורה הציבורית¹.

להתערבויות ממשלתיות אלו עשויה להיות גם השפעה עקיפה על האינפלציה בטווח הבינוני-ארוך דרך מספר מנגנונים²: בפרט, עליית שכר מתוך רצון להתאים את השכר של העובדים במשק לעליית המחירים; התאמת מחירים בשרשרת הייצור בגלל עליית העלויות של תשומות; וכן עדכון ציפיות האינפלציה של פירמות וצרכנים, המשפיע על החלטות התמחור וההתנהגות הצרכנית.

¹ תרומות אלו מחושבות באופן ישיר על בסיס השינוי הצפוי במחיר, המוכפל במשקל של הסעיף במדד המחירים לצרכן. כך, למשל, ביטול ההנחה במס הבלו על בניזין לתחבורה בחודש ינואר 2024 משקף עליית מחיר של כ-4 אחוזים במחיר הדלק, אשר מוכפלת במשקל הדלק במדד. עם זאת, לא כל העלויות מחושבות באופן אוטומטי; דוגמה לכך היא העלאת שיעור המע"מ מ-17 אחוזים ל-18 אחוזים ב-2025, אשר באופן תיאורטי משקפת עליית מחיר של 0.85 אחוזים. ואולם בפועל השפעה על סעיפים שונים במדד משתנה: בעוד שבחלק מהסעיפים העלייה מתרחשת באופן ישיר ומיידי – כך במחירי הדלק – בסעיפים אחרים השינוי במחיר תלוי במידת הביקוש ובמאפייני התחרות בענף. במקרים אלו החישוב מסתייע בהערכה שיפוטית, הנשענת על אמידת ההשפעות שנצפו בעבר בעקבות שינויים דומים במע"מ. חשוב להדגיש כי חישובים אלו מתמקדים בהשפעה הישירה בלבד, ואינם מביאים בחשבון השפעות עקיפות, כדוגמת השפעתם של השינויים על מחירי מוצרים משלימים.

² חשוב להבחין בין שינויי מחירים חד-פעמיים של מוצרים ושירותים ספציפיים, גם אם הם עשויים להימשך זמן מה ולהתבטא במדידת האינפלציה השנתית, לבין אינפלציה מתמשכת.

השפעתן הדינמית והרוחבית של התערבויות ממשלתיות על רמות המחירים נבחנה בספרות הכלכלית לאורך השנים. מחקריהם של Tait (1981) ושל Ebrill et al. (2001) העלו כי העלאת מסים עקיפים יוצרת זעזוע חד-פעמי ברמת המחירים, אך אינה מביאה לדינמיקה אינפלציונית מתמשכת. לעומתם מצאו מחקרים אחרים השפעה ממושכת יותר של העלאות מסים עקיפים על המחירים. (Mozdzierz (2017) ו-Kondelis & Karabalis (2022) אף זיהו במספר מדינות אירופיות השפעות אינפלציוניות של העלאות מס עקיף שנמשכו כשנתיים ואף יותר. (Koutsouvelis & Papastathopoulos (2013) הראו ששינוי במע"מ ביוון אמנם השפיע משמעותית על מחירי התחבורה, האלכוהול והטבק, המסעדות ובתי המלון, והמזון והמשקאות הלא-אלכוהוליים, אך השפיע פחות על מוצרים אחרים, שגם עליהם הועלה המס.

באשר לישראל מצאו מחקרים אמפיריים שגם בטווח הקצר ההשפעה של העלאות מיסוי עקיף על המחירים אינה חד-משמעית; מחקרם של אורן-יפתח ושות' (2007) מצא כי העלאת שיעור המע"מ לא השפיעה בטווח הקצר על מחירי המוצרים שנבדקו – לרבות מוצרי מזון, ניקיון והיגיינה – אך עלתה ההסתברות להתאמות מחירים בכיוון השינוי במע"מ. בדומה לכך מחקרם של סייג וריבון (2017) לא מצא עדות להשפעה משמעותית של שינויי מע"מ על המחירים לצרכן, אך העלה כי שינויים אלו באים לידי ביטוי, אף כי במקדם נמוך, בעיקר במחירי מוצרים המאופיינים בגמישות יחסית, כגון מזון, דלק, הלבשה והנעלה. לעומת זאת, במקרים מסוימים השפעת מיסוי עקיף על המחירים עשויה להיות משמעותית יותר; כך הראו ברוידא וריבון (2022) כי בעקבות הטלת המס על כלים חד-פעמיים מחירהן של כוסות חד-פעמיות עלו בשיעור גבוה מזה שהיה צפוי על-פי תוספת המס בלבד, ומכאן שקיימים גורמים נוספים המשפיעים על התמסורת ממיסוי למחירים.

מקורות

אורן-יפתח, מל, ע' ברנדר, ד' גליקסברג, נ' זוסמן, נ' מירוניצ'ב, ג' נבון וד' רומנוב (2007). מערכת המס בישראל, המכון למחקר כלכלי בישראל על שם מוריס פאלק.

ברוידא, ק' וס' ריבון (2022). "ההשפעה של הטלת המס על כלים חד-פעמיים על מחיריהם: כוסות-חד פעמיות כמקרה בוחן", לקט ניתוחי מדיניות, בנק ישראל.

סייג, ד' וס' ריבון (2017). קביעת מחירים בישראל – בחינה אמפירית באמצעות נתוני מיקרו, סקר בנק ישראל 89.

Cashin, D. & T. Unayama (2016). The Impact of a Permanent Income Shock on Consumption: Evidence from Japan's 2014 VAT increase, RIETI Discussion Paper Series.

Ebrill, L., M. Keen, J. P. Bodin. & V. Summers (2001). The Modern VAT, Washington, D.C.: International Monetary Fund.

Kondelis, E. & N. Karabalis (2022). "Indirect Tax Increases and Their Impact on Inflation Over 2010–2012", Bank of Greece Economic Bulletin 38, Article 1.

Koutsouvelis, P. & A. Papastathopoulos (2013). "The Effects of Indirect Taxes on Consumer Prices: 74, 69, 63–61. 3 Empirical Evidence for Greece", Advances in Management & Applied Economics.

Mozdzierz, A. (2017). "The Impact of Changes in Indirect Tax Rates on Inflation in Selected EU Countries", Annales Universitatis Mariae Curie-Sklodowska, Sectio H. Oeconomia.

Tait, A. A. (1981). "Is the introduction of a value-added tax inflationary?" Finance & Development, 18(2), 37–39

תיבה ג'-2: פירוק מדד המחירים לצרכן – ההשפעה של שינויים ברכיבים התנודתיים על אינפלציית הליבה

- שינויים מצטברים ברכיבי המדד התנודתיים – אלו שאינם בליבה – משפיעים בעקיפין על התפתחות מדד הליבה, אף כי רק במידה מועטה.

שיעור האינפלציה בעולם ובישראל אופיין בשנים האחרונות בשינויים חדים: אינפלציה נמוכה מאוד בשנות הקורונה, ואחר כך עלייה חדה. (ראו אזור ג-3 בגוף הפרק.) עלייה זו יוחסה במרבית מדינות ה-OECD בעיקר לעלייה של מחירי הסחורות, בשל שיבושים בהיצען, גם על רקע המלחמה באוקראינה, לצד התאוששות מהירה של הביקושים לאחר הקורונה. התיבה הנוכחית מנתחת את התפתחות האינפלציה תוך זיהוי ההשפעה של הרכיבים המבניים והשינויים הנובעים מגורמים זמניים, על בסיס גישה המוצגת אצל Dao et al. (2024). בפרט, הניתוח מושתת על פירוק האינפלציה לשני רכיבים. האחד – אינפלציית "ליבה", המשקפת את סביבת האינפלציה ומושפעת ממצב מחזור העסקים¹, קשר המבוטא בדרך כלל באמצעות "עקומת פיליפס"; השני – הפער בין אינפלציית הליבה לאינפלציה הכוללת, המבטא גורמים זמניים ולא מבניים. במצבים מסוימים גורמים שאינם באינפלציית הליבה עשויים להשפיע עליה באופן עקיף, בשל מגננונים כגון התאמת הציפיות או הצמדה של השכר והמחירים לרמת המחירים הכללית². Dao et al. (2024) מוצאים שעלייתה של האינפלציה הגלובלית בשנים שלאחר הקורונה מוסברת באותם זעזועים זמניים שאינם במדד הליבה – בפרט במחירי

¹ הבחנה אפשרית, שונה במקצת, מתייחסת לליבה כחלק האינפלציה המאופיין בקשיחות מחירים. ראו Cecchetti (1997).

² Tenreyro (2023) מתייחסת לעובדה שככל שהזעזועים (מצד ההיצע) נשנים, וככל שהשפעתם על הציפיות ועל האינפלציה בפועל משמעותיות יותר, כך נדרשת המדיניות המוניטרית להגיב לכך.